

УДК 631.1

JEL Classification: Q13; Q17; Q18

DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202106026>

**О. Г. ШПИКУЛЯК, доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НААН**
**О. В. ХОДАКІВСЬКА, докторка економічних наук, професорка,
членкиня-кореспондентка НААН**
**М. І. ПУГАЧОВ, доктор економічних наук, професор,
академік НААН**
О. Ю. ГРИЩЕНКО

Розвиток аграрного сектору економіки України в умовах впливу пандемії COVID-19¹

Мета статті - здійснити аналітичну оцінку впливу пандемії COVID-19 на розвиток аграрного сектору економіки України.

Методика дослідження. Дослідницький інструментарій дискурсу з проблематики, що розглядається у статті, включає загальнонаукові та економічні методи, класичну методологію пізнання засад господарювання в умовах ринку, наукові напрацювання вчених з питань подолання кризових явищ у соціально-економічній системі, а також публікації й матеріали аналізу науковцями впливу карантинних обмежень, пов'язаних із поширенням пандемії COVID-19, на розвиток аграрного сектору економіки. Для здійснення емпіричних оцінок і виявлення тенденцій зміни ефектів функціонування аграрного сектору економіки використано монографічний, нормативний та позитивний підходи, а також прийом абстрактно-логічного пізнання, індексний метод, метод узагальнення результатів - для формулювання висновків і рекомендацій на перспективу.

Результати дослідження. Результативна частина проведеного дослідження містить оцінки ефективності реалізації господарського потенціалу аграрного сектору економіки України в умовах дії обмежувальних заходів зі стримування пандемії COVID-19 з визначенням найбільш чутливих сегментів взаємодії стейкхолдерів галузі. Встановлено тенденції структурних змін і динаміку зайнятості населення сільськогосподарською діяльністю, охарактеризовано структуру підприємницьких формувань у зв'язку із чинником пандемії COVID-19 та заходами держави й місцевих органів влади щодо її стримування. Показано ефекти ринкової взаємодії стейкхолдерів мікро-, мезо- й макrorівня з розкриттям динаміки позиціонування національного агрогосподарського комплексу на глобальному ринку сільськогосподарського товару. Доведено зв'язок ефективності розвитку аграрного сектору економіки України в умовах карантину зі стримування пандемії COVID-19 із національними особливостями структури і спеціалізації виробництва, складу підприємницьких формувань, моделі забезпечення продовольством та основними каналами реалізації продукції.

Елементи наукової новизни. Визначено національну специфіку розвитку й особливості формування ефективності та функціонування аграрного сектору економіки України в умовах дії карантинних заходів зі стримування пандемії COVID-19, охарактеризовано місце галузі у розвитку національної економіки з урахуванням тенденцій за нестабільного ринку й транзитивності каналів реалізації продукції.

Практична значущість. Результати дослідження можуть бути враховані при розробленні пріоритетних напрямів і перспектив розвитку аграрного сектору економіки України в умовах інституційної нестабільності ринку й деформації господарського механізму через запровадження обмежень для стримування пандемій. Табл.: 11. Рис.: 10. Бібліогр.: 10.

Ключові слова: аграрний сектор; карантинні заходи; господарювання; ефективність; пандемія COVID-19; доходи; ринок.

Шпикуляк Олександр Григорович - доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН, учений секретар, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10)
E-mail: shpykuliak@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-5257-5517>

¹ У статті представлені результати дослідження, отримані в процесі виконання проєкту «Оцінювання впливу карантинних заходів, пов'язаних з COVID-19 для аграрного сектору й продовольчої безпеки держави та розроблення алгоритму дій щодо мінімізації негативних наслідків» № 2020.01/0313 конкурсу «Наука для безпеки людини та суспільства» за рахунок грантової підтримки Національного фонду досліджень України.

© О. Г. Шпикуляк, О. В. Ходаківська, М. І. Пугачов, О. Ю. Грищенко, 2021

Ходаківська Ольга Василівна - докторка економічних наук, професорка, членкиня-кореспондентка НААН, заступниця директора з науково-проектної роботи, завідувачка відділу земельних відносин та природокористування, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10)

E-mail: iae_zem@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-3421-8361>

Пугачов Микола Іванович - доктор економічних наук, професор, академік НААН, заступник директора з наукової роботи, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10)

E-mail: avtor05@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-7507-5870>

Грищенко Олена Юріївна - завідувачка сектору інформаційного забезпечення досліджень, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» (03127, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 10)

E-mail: lena@iae.kiev.ua

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-2271-3629>

Постановка проблеми. Пандемія COVID-19 постала перед світом системним викликом для розвитку соціально-економічних систем і господарських структур. Швидке хвилеподібне поширення її в останні два роки змусило уряди країн вжити карантинних обмежувальних заходів, які процедурно вплинули на соціально-економічну мобільність людей, відносини в системі виробництва й ринкового обміну. Із запровадженням цих заходів відбулася реструктуризація системи «виробництво-розподіл-обмін-споживання», що зумовило наслідки для усіх сфер господарювання, зокрема й аграрного сектору економіки України. Характерної динаміки реструктуризації згаданий сектор набув, сформувавши специфічні позитивні і негативні ефекти, які мають національні особливості щодо макроекономічних тенденцій ефективності господарювання; результативності підприємницької діяльності; розвитку ринку сільськогосподарської продукції та продовольства; умов праці, використання робочої сили й економічної спроможності споживачів долучитися до споживання продовольства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблемних аспектів розвитку аграрного сектору економіки України в умовах пандемії COVID-19 відзначаються принциповою новизною у постановці й результативному підсумку. Завдяки глобально значимій важливості та принциповості у вирішенні багатьох проблем, які виявилися неочікувано фундаментальними, перед аграрною економічною наукою постало надзвичайно багато питань, які потребують термінових і конструктивних відповідей. Варто зазначити, що галузево-спрямованих досліджень економіки впливу пандемії COVID-19 у вітчизняному науковому проблемному дискурсі не так багато, проте, зокрема, виділимо праці О. Могильного [3], Д. Заха [2], Ю. Терещенко [8], І. Сторонянської [7], а

також інші науково-практичні напрацювання [1, 3-5], включаючи розробки, позиціоновані представниками зі складу авторів статті. Вважаємо, що дослідження мають фрагментарний характер, передусім стосовно визначення тенденцій розвитку аграрного сектору за окремими сегментами впливу пандемії, тому пропонуємо провести комплексну оцінку проблеми, спираючись на висновки щодо різнобічного аналізу напрямів функціонування аграрного сектору України в сучасних умовах.

Мета статті - здійснити аналітичну оцінку впливу пандемії COVID-19 на розвиток аграрного сектору економіки України.

Виклад основних результатів дослідження. Ефективність реалізації господарського потенціалу аграрного сектору економіки України зазнає впливу чинників галузевої специфіки і глобального фактору пандемії Covid-19. Фактично в останнє триріччя (від кінця 2019 року) це однозначно як стримувальний, так і за певних умов стимульний вплив щодо характеру ефектів сільськогосподарського бізнесу. Макроекономічний аналіз ефективності господарювання в аграрному секторі економіки України не виявив значних системних погіршень - навпаки, галузь порівняно з іншими динамічно розвивається, нарощуючи продуктивність і експортний потенціал. Пандемія ж Covid-19 – глобальний дизбалансуючий щодо економічної і соціально-трудової активності населення чинник, що насамперед вплинув на мобільність робочої сили, а отже, на зайнятість. Макроекономічні тенденції зайнятості населення у 2020 р. (рік пандемії) виявилися деструктивними. Індикатор зайнятості за підсумками 2020 року порівняно з 2019-м виявився від'ємним, тоді як, наприклад, у 2019 р. до 2018-го збільшувалася чисельність зайнятих.

Зменшення чисельності зайнятих у сільському господарстві відбулося переважно у

трудомістких галузях тваринництва і рослинництва (тепличне господарство), які передбачають значні скупчення людей через потребу застосування ручної праці. В інших секторах, зокрема там, де сільськогосподарська діяльність ведеться на великих площах у відкритому просторі, негативний ефект зайнятості мінімальний. У цілому проявляється методологічний зв'язок із чинником природи, особливостями періоду виробництва й робочого періоду в галузі. Виключна важливість сектору для гарантування продовольчої та інших видів безпеки (екологічна, енергетична) стала об'єктивною передумовою стримування відчутного зниження чисельності зайнятих.

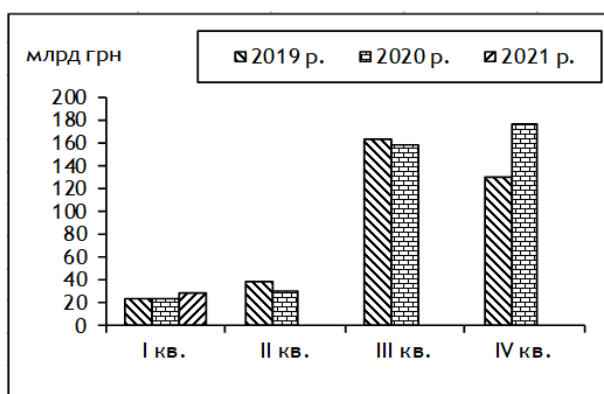
Компенсуючим щодо ефектів незначного впливу карантинних заходів, пов'язаних із стримуванням пандемії Covid-19, можна вважати індикатор зміни валового внутрішнього продукту. Цей показник, який характеризує макроекономічні зміни продуктив-

ності аграрного сектору, навпаки, зріс у 2020 р. (по окремих кварталах) порівняно з 2019-м. Зокрема така тенденція характерна у часовій періодизації змін по кварталах (табл. 1, рис. 1). Хоча відбулося деяке зниження частки сільського господарства у валовому внутрішньому продукті по економіці України, якщо брати до уваги поквартальну динаміку. Зазначене зниження спричинено порушенням відмінності роботи інфраструктури, зокрема транспортної, щодо організації експорту сільськогосподарської продукції. Надто ускладнилася ситуація у другому кварталі 2020 року – піковий період невизначеності щодо подальшого перебігу епідеміологічної ситуації у світі. Негативний вплив на економічні ефекти господарювання в аграрному секторі економіки та реалізацію маркетингових стратегій підприємств виявив сектор «тимчасове розміщування й організація харчування» (див. табл. 1).

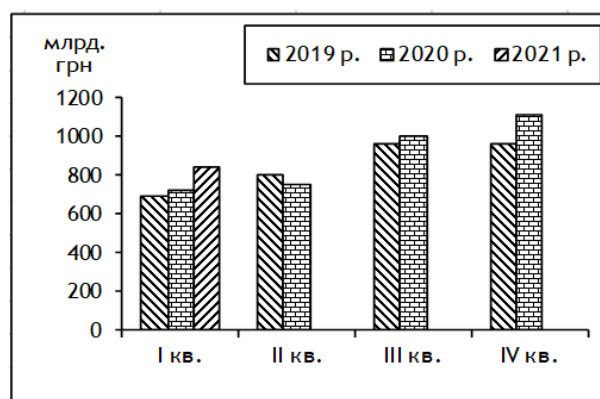
1. Валовий внутрішній продукт, млрд грн

Показник	2019 р.				2020 р.				2021 р.
	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	I кв.
Усього	695	801	968	959	728	752	1000	1118	845
Сільське, лісове та рибне господарство	24	38	164	130	24	30	158	176	28
Частка сільського господарства	3,5	4,8	16,9	13,6	3,3	4,0	15,8	15,8	3,3
Тимчасове розміщування й організація харчування	8,1	9,0	9,5	8,7	7,6	3,9	7,9	7,5	7,8

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Сільське, лісове та рибне господарство

По економіці

Рис. 1. Валовий внутрішній продукт, млрд грн

Джерело: Складено за даними Державної служби статистики України.

З-поміж іншого малі аграрні господарські структури виявилися позбавленими доступу до каналів реалізації продукції, таких як готельно-ресторанний сектор і продуктові ринки, які не працювали через карантин. Карантинні заходи щодо запобігання поширен-

ня Covid-19 стали одним із стримувальних чинників в організації виробництва-споживання продовольства на внутрішньому ринку саме в інфраструктурному сегменті. У подальшому внутрішній ринок активізував національну спроможність механізмів

самозабезпечення, які завжди актуально представлені в інституційному сегменті агропродовольчого ринку. На відміну від інших країн в Україні, передусім на селі, структурна система продовольчого забезпечення вибудована на механізмі самозабезпечення. Слід підкреслити наявність такого

сегмента гарантування продовольчої безпеки як особисте селянське господарство.

Аналіз зміни обсягу валового внутрішнього продукту в 2020 р. до відповідного кварталу попереднього 2019 р. (табл. 2, рис. 2) підтвердив дану динаміку.

2. Зміна обсягу валового внутрішнього продукту за 2020 р. до відповідного кварталу попереднього року, % (у постійних цінах 2016 року)

Показник	2020 р.					2021 р.
	I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	за рік	I кв.
ВВП усього	-1,2	-11,2	-3,5	-0,5	-4,0	-2,2
Сільське, лісове та рибне господарство	-1,6	-28,9	-10,7	-8,3	-11,5	-4,8
Тимчасове розміщування й організація харчування	-11,9	-58,2	-22,3	-21,4	-28,5	-4,5

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Рис. 2. Зміна обсягу валового внутрішнього продукту за 2020 р. до відповідного кварталу попереднього року, % (у постійних цінах 2016 року)

Джерело: Складено за даними Державної служби статистики України.

В аналізі нами виокремлено другий квартал 2020 року, в якому ВВП сектору «сільське, лісове та рибне господарство» порівняно до відповідного періоду 2019 року знизився на 28,9%, надалі тенденція була стрибкоподібною. Ще одним чинником, вплив якого тут враховано, є сезонність виробництва. Сільське господарство України на сьогодні – це переважно галузь рослинництва, з монокультурним експортоорієнтованим виробництвом

(тваринництво набуло мінімального розвитку), до головної причини спаду – наявності карантинних обмежень – додається й сезонність господарювання.

Аналіз інвестиційної привабливості агропродовольчого сектору в період карантинних обмежень доводить, що обсяг інвестицій кардинально не змінився – залишився майже на рівні минулих періодів (табл. 3).

3. Капітальні інвестиції, млрд грн

Рік	Січень-березень	Січень-червень	Січень-вересень	Січень-грудень
Усього				
2019	108	234	379	584
2020	76,9	163,8	268,0	419,8
2021	78,2	191,1		
у т.ч. сільське, лісове та рибне господарство				
	Січень-березень	Січень-червень	Січень-вересень	Січень-грудень
2019	11,0	23,6	38,5	55,3
2020	7,1	14,5	25,0	36,4
2021	8,8	19,4		

частка сільського, лісового та рибного господарства, %				
2019	10,1	10,1	10,2	9,5
2020	9,2	8,9	9,3	8,7
2021	11,2	10,2		

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

За динамікою помісячних і поквартальних даних, індекс капітальних змін протягом січня-березня 2021 року зростав (до відповідного кварталу 2021 року, %). Це ще одне значиме підтвердження того, що галузь сільськогосподарського виробництва найменшою мірою зазнала впливу наслідків обмежувальних карантинних заходів. Сформована система агрогосподарювання, як незамінний продуцент сільськогосподарської продукції – сировини і продовольства, демонструє природно логічну інвестиційну привабливість. Поряд із цим наявність в Україні ексклюзивних ресурсних спроможностей сільськогосподарської галузі кардина-

льно впливатиме не лише на національну, а й на глобальну продовольчу безпеку. Тому ця галузь не зменшує рівень інвестиційної привабливості, зокрема в перспективі довгострокового стимулювання.

Репрезентативним для аналізу макроекономічних тенденцій розвитку агропродовольчого сектору в період дії карантинних заходів, надто за підсумками 2020 року, є показник динаміки (табл. 4) і структури валової продукції сільського господарства. Він характеризує продуктивність праці за вартістю в сільському господарстві, рослинництві та тваринництві а також структурно – по категоріях виробників.

4. Продукція сільського господарства, млрд грн (у постійних цінах 2016 року)

Роки	Господарства усіх категорій			У тому числі					
	продукція сільського господарства	з неї		продукція сільського господарства	з неї		продукція сільського господарства	з неї	
		продукція рослинництва	продукція тваринництва		продукція рослинництва	продукція тваринництва		продукція рослинництва	продукція тваринництва
2018	671	529	142	438	368	70	233	162	72
2019	681	539	142	450	377	73	231	162	69
2019 у % до 2018	101,4	101,8	100,2	102,7	102,5	103,8	99,1	100,2	96,7
2020	612,1	473,4	138,7	395,7	323,2	72,5	216,4	150,2	66,2
2020 у % до 2019	89,9	87,9	97,5	88,0	85,8	99,3	93,6	92,8	95,6

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Аналіз динаміки продукції сільського господарства підтверджує стабільний характер позиціонування результативності аграрної галузі, в якій не сталося кардинального спаду продуктивності. Вважаємо, що на зниження обсягів продукції за підсумками 2020 року порівняно з 2019-м вплинув більшою мірою природно-кліматичний фактор,

ніж карантинні обмеження. Зауважимо на підтвердження такої оцінки те, що у 2020 р. порівняно з 2019-м урожайність основних сільськогосподарських культур була нижчою, тому вплив карантинних заходів, знову ж таки, не надто прослідковується. Індекси продукції сільського господарства до попереднього року дещо знизилися (рис. 3).

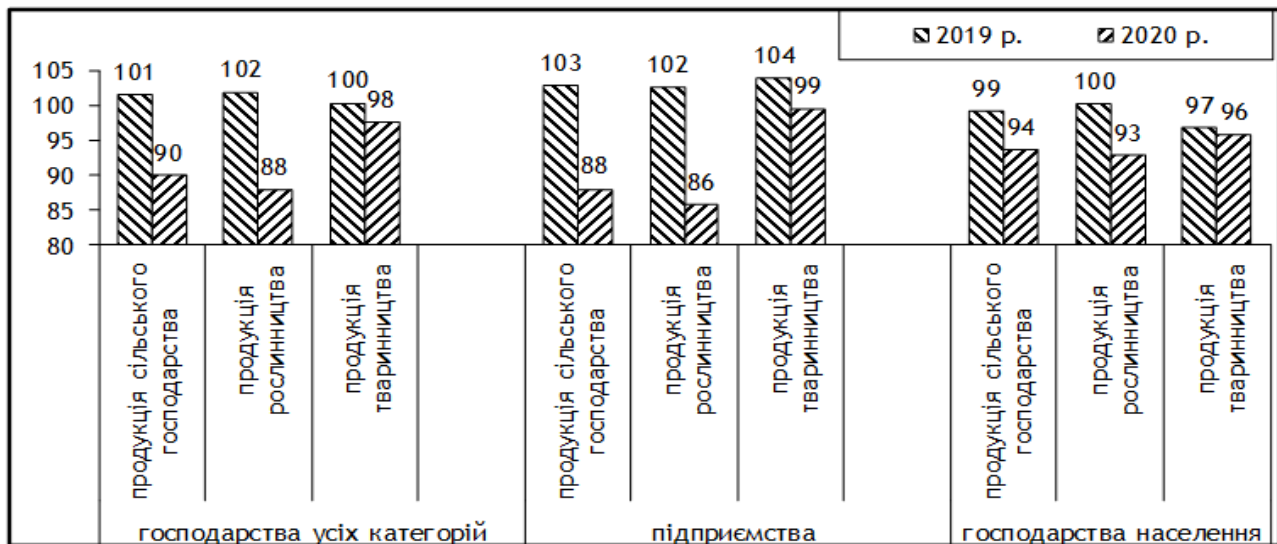

Рис. 3. Індеси продукції сільського господарства (до попереднього року, %)

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Підсумок оцінок макроекономічних тенденцій щодо ефективності господарювання в аграрному секторі економіки України пов'язуємо з тенденціями аналізу структурних змін у системі виробництва експорту й внутрішнього використання сільськогосподарської продукції. Економічний потенціал та ефективність господарювання в аграрному секторі реалізуються на ринку, що за будь-яких умов передбачає відносини зі збалансування інтересів виробників і споживачів, держави. Сільськогосподарські підприємства, поставляючи на ринок продукцію, позиціонують її як товар для продажу у статусі реалізації цілі з отримання доходу, вступають у ринкові соціально-економічні відносини із споживачем. Саме на цей аспект функціонування кон'юнктури ринку сільськогосподарського товару

певним чином вплинули карантинні заходи зі стримування пандемії COVID-19, найбільшою мірою формалізовані у 2020 р. Вказаний період обтяжувальні заходи разом з поведінкою учасників ринкового обміну, зокрема виробників, споживачів та інфраструктурною сферою, відчутно вплинули на зміну обсягів реалізації продукції (табл. 5): індекс фізичного обсягу реалізованої підприємствами продукції склав: по продукції сільського господарства - 88,4%, по продукції рослинництва - 85,4 %, по продукції тваринництва - 102,7%; індекс фізичного обсягу продукції, реалізованої господарствами населення: по продукції сільського господарства - 81,4 %, по продукції рослинництва - 77,9 %, по продукції тваринництва - 88,8 %.

5. Індеси фізичного обсягу продукції сільського господарства у 2019-2020 рр. (до попереднього року, %)

Рік	Продукція сільського господарства - всього	У тому числі		Продукція сільського господарства - всього	У тому числі	
		рослинництва	тваринництва		рослинництва	тваринництва
	Реалізовано підприємствами			Реалізовано господарствами населення		
2019	114,1	116,9	101,2	107,3	114,6	94,4
2020	88,4	85,7	102,7	81,4	77,9	88,8

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Відповідно по всіх основних секторах господарювання (підприємницький та індивідуальний), окрім галузі тваринництва у підприємницькому секторі, зменшились обсяги сільськогосподарської продукції на ринку. Це пов'язуємо з невизначеністю щодо розвитку епідеміологічної ситуації, а також із порушенням функціонування каналів збуту

продукції. Надто відчутно вплинули обмежувальні заходи на індивідуальний сектор господарювання, малий та мікросільськогосподарський бізнес, для якого основним каналом збуту продукції є сільськогосподарські ринки і стихійні точки продажу продукції. Обмеження доступу до традиційних каналів реалізації сільськогосподарської продукції та

продовольства стало причиною негативного ефекту за результатами впливу карантинних заходів. Слід також зауважити про вірогідність припущення того, що великі торговельні мережі, зокрема супермаркети, увесь час були зорієнтовані на реалізацію значного обсягу імпортного продовольства. Цей факт також вплинув на ефект наявності продукції сільського господарства на внутрішньому ринку. В аналізованому (2020 р.) і наступних періодах спостерігаємо засилля імпортного продовольства, зокрема продукції тваринництва, також з відчутною переорієнтацією вітчизняних товарів з доданою вартістю, наприклад, соняшникової олії, на зовнішні дохідніші ринки. У цілому вважаємо, що зазначені тенденції є результатом дії такого чинника, як реструктуризація каналів збуту продукції

через формування мотивації виробників і споживачів для досягнення ними задоволення базових ефектів присутності на ринку. Це означає пошук ефективних функціонуючих каналів збуту продукції і певне їх «притримання», що характерно для виробника; орієнтування господарств населенню на актуалізацію курсу на самозабезпечення продовольством. Для аграрного сектору щодо формування кон'юнктури ринку 2020 рік виявився важко прогнозованим. Стосовно реалізації мотивацій усіх учасників обміну деструктивні з посилення ризиків для споживачів і підприємців значно вплинули, зокрема, на динаміку ціноутворення, що демонструє відповідний спектр динаміки цінової ситуації на ринках сільськогосподарської продукції та продовольства (табл. 6).

6. Індеси цін продукції сільського господарства у 2019-2020 рр. (до попереднього року, %)

Рік	Продукція сільського господарства - всього	У тому числі		Продукція сільського господарства - всього	У тому числі	
		рослинництва	тваринництва		рослинництва	тваринництва
		Реалізовано підприємствами		Реалізовано господарствами населення		
2019	92,4	91,2	96,8	109,3	110,2	107,3
2020	119,2	122,9	103,0	112,0	117,0	103,6

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

У 2020 р. індеси цін продукції, реалізованої підприємствами та господарствами населення, значно зросли порівняно з 2019 р. Карантинні обмежувальні заходи стали причиною низки непередбачуваностей у формуванні пропозиції сільськогосподарської продукції, постачання її на ринок. Тому ціни підвищуються зі зростанням попиту; побоюван-

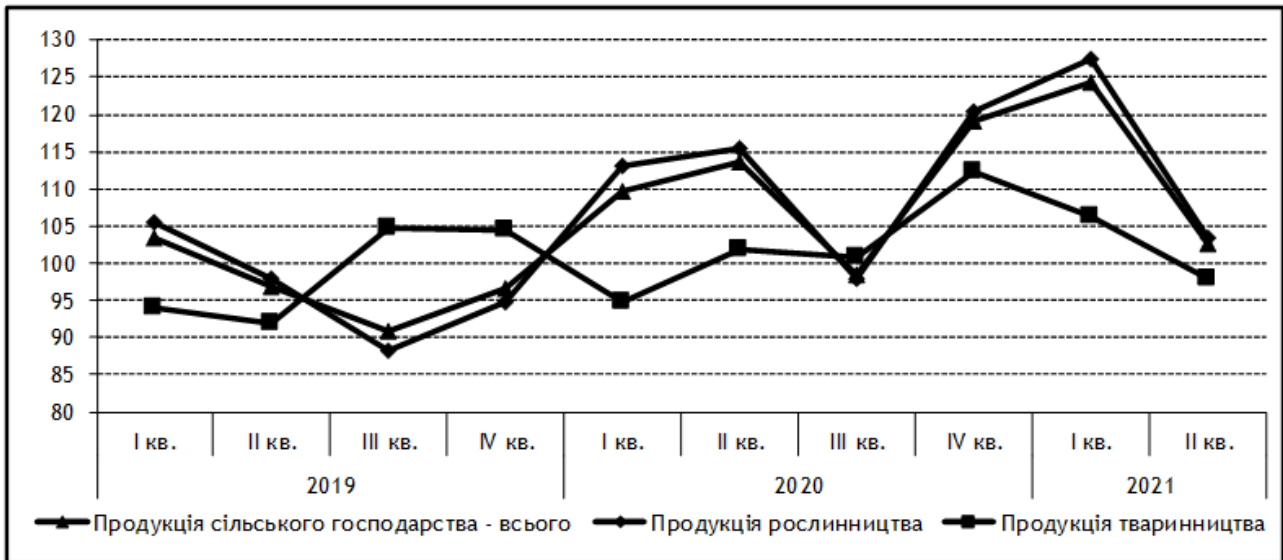
нями споживачів щодо перспектив набуття ними можливості купівлі продовольства; раптовим зникненням окремих імпортних продовольчих товарів; «притриманням» продуктів до «кращих часів» тощо. Показовими є поквартальні зміни індексу цін реалізації продукції сільськогосподарськими підприємствами (табл. 7, рис. 4).

7. Індеси цін реалізації продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами, 2019-2021 рр.

(до попереднього кварталу, відповідного кварталу минулого року, %)

Рік	Квартал	До попереднього кварталу			До відповідного кварталу минулого року		
		у тому числі продукція			у тому числі продукція		
		сільського господарства - всього	рослинництва	тваринництва	сільського господарства - всього	рослинництва	тваринництва
2019	I	103,3	105,4	93,9	101,3	102,2	97,1
	II	96,8	97,8	91,8	94,5	94,3	95,6
	III	90,9	88,2	104,8	91,2	89,4	100,4
	IV	96,6	94,9	104,5	87,9	86,3	94,4
2020	I	109,7	113,0	94,8	92,7	92,4	95,1
	II	113,6	115,5	101,9	109,1	109,7	105,4
	III	98,4	98,0	100,9	117,8	120,8	102,1
	IV	119,2	120,4	112,3	146,3	154,0	109,4
2021	I	124,3	127,4	106,4	165,1	173,8	123,0
	II	102,7	103,3	98,0	149,4	154,7	118,9

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

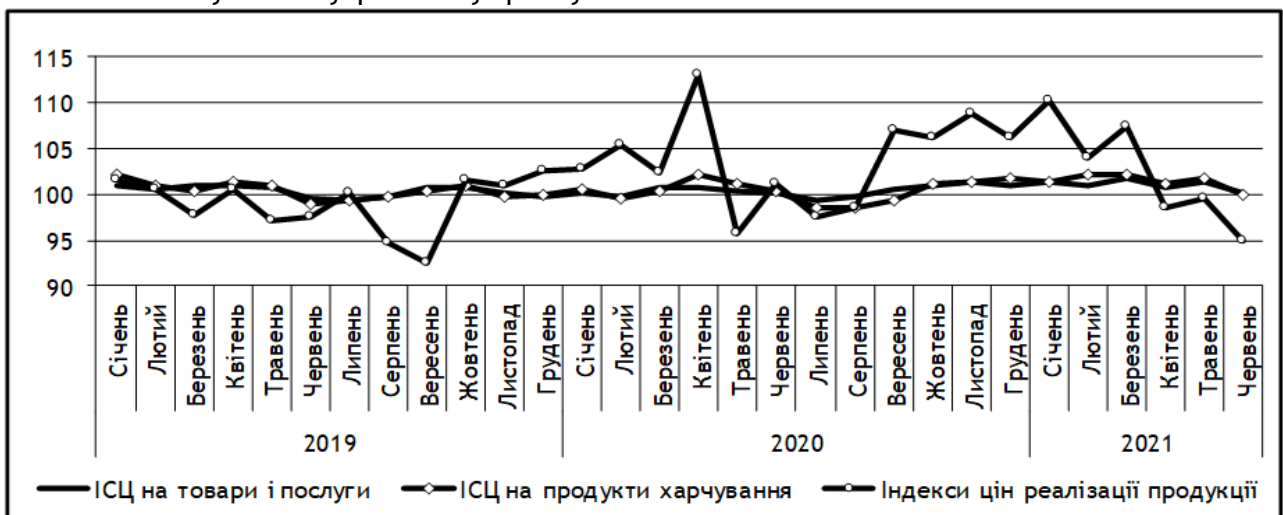

Рис. 4. Індеси цін реалізації продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами, 2019-2021 рр. (до попереднього кварталу, %)

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Розрахунки свідчать про майже повсюдне зростання цін реалізації як до попереднього кварталу, так і до відповідного кварталу минулого року (табл. 7). У цьому випадку вірогідним є припущення про максимальну переорієнтацію пріоритетів виробників на експортні канали реалізації, а також ажіотажного попиту на внутрішньому ринку з

метою формування запасів сировини тощо. Найбільш динамічним у 2020-2021 рр. виявилось зростання індексів цін до відповідного кварталу попереднього року, що варто пов'язувати із сезонністю. У логічній схемі заявленого дискурсу кваліфікуємо динаміку індексу споживчих цін (рис. 5).

Рис. 5. Індеси споживчих цін, 2019-2021 рр. (до попереднього місяця, %)

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Відзначаємо відносну стабільність індексу споживчих цін на продовольство – продукти харчування – та цін реалізації сільськогосподарської продукції. Це свідчить про високий рівень доступності продовольства, а також гарантування можливості задоволення продовольчої безпеки.

Усі вартісні аспекти ціноутворення на сільськогосподарську продукцію та продовольство у пандемічний період набули тенденції, схожої із динамікою змін, аналогічно це стосується сукупного індексу витрат на виробництво. Поряд із цим випереджаючими темпами зростають витрати на виробництво продукції тваринництва (рис. 6).

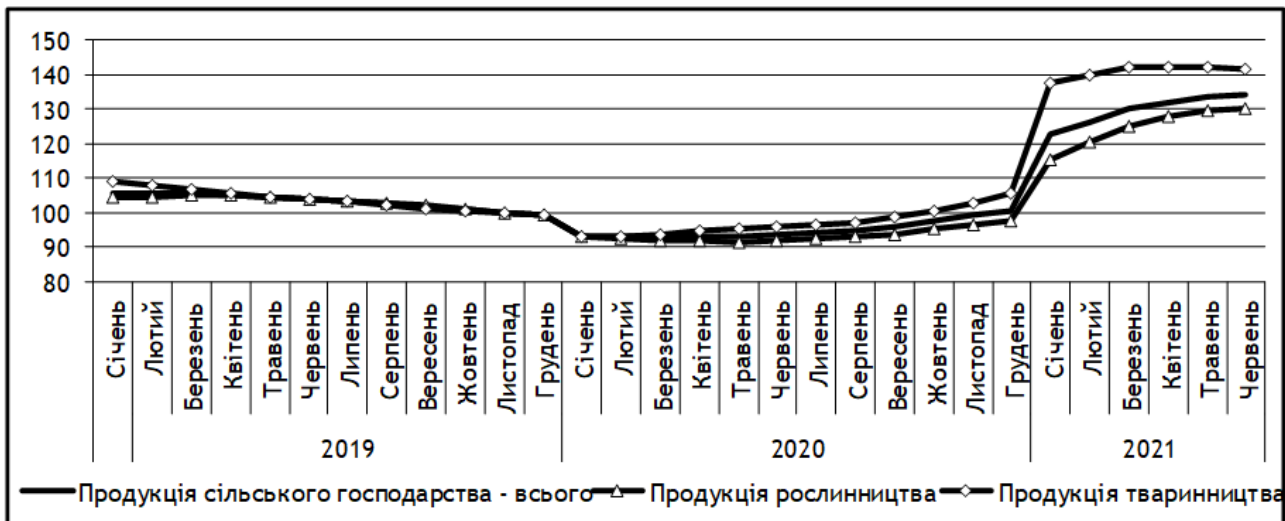

Рис. 6. Сукупний індекс витрат на виробництво сільськогосподарської продукції (у % до попереднього місяця)

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Варто наголосити, що карантинні обмеження не головний чинник витратоутворення, а лише опосередковано вплинули на реалізацію трансакцій обміну ресурсами, що використовуються в організації бізнесу. Показовим щодо оцінок відповідного впливу є

співвідношення між цінами на продукцію сільського господарства та цінами на матеріально-технічні ресурси промислового походження, що споживаються сільським господарством у 2019-2021 рр. (рис. 7).

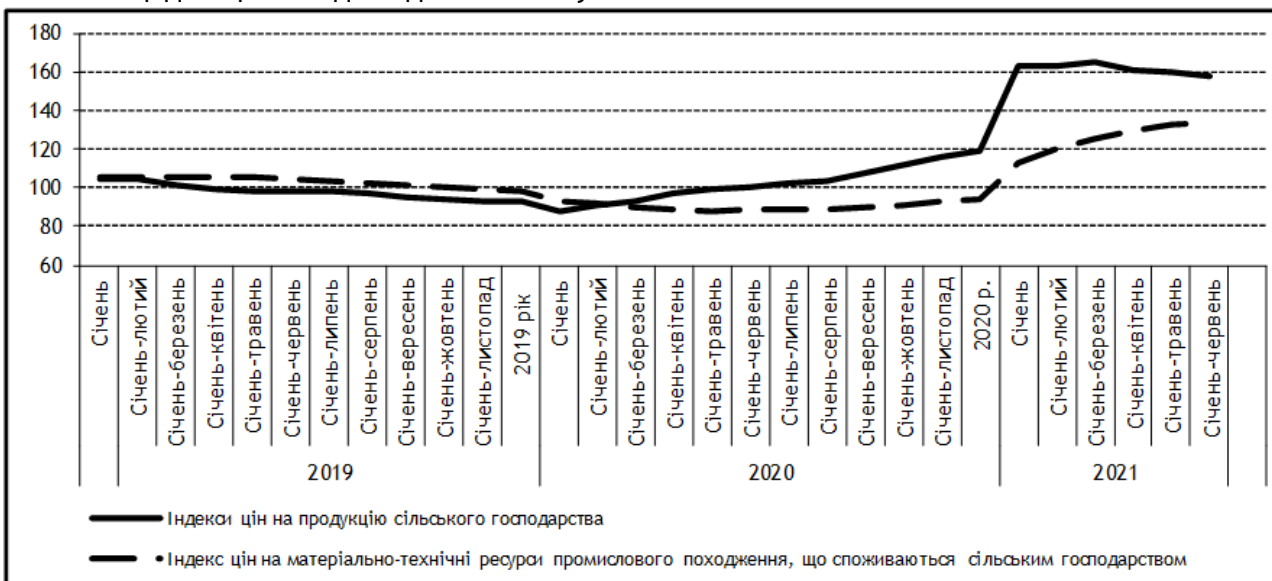

Рис. 7. Співвідношення між цінами на продукцію сільського господарства та цінами на матеріально-технічні ресурси промислового походження, що споживаються сільським господарством у 2019-2021 рр. (до відповідного періоду минулого року, %)

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Функціонування аграрного сектору економіки у ковідний період позначився на розвитку підприємницької діяльності – на активності й ефективності підприємств. На підставі даних динаміки статистичних оцінок стосовно

господарських формувань зазначаємо зменшення їх кількості у 2020 р. порівняно з 2019-м, тоді як у 2019 р. до 2018-го - збільшення (табл. 8).

8. Кількість активно діючих підприємств по регіонах України в галузі сільське, лісове та рибне господарство (на 1 листопада відповідного року)

Адміністративно-територіальна одиниця	2018	2019	2020	2019 до 2018, ±	2021 до 2020, ±
Україна	51343	51537	50347	194	-1190
Область:					
Вінницька	2832	2888	2868	56	-20
Волинська	1036	1042	963	6	-79
Дніпропетровська	4243	4303	4278	60	-25
Донецька	1362	1370	1295	8	-75
Житомирська	1321	1357	1328	36	-29
Закарпатська	1177	1105	1040	-72	-65
Запорізька	2862	2849	2781	-13	-68
Івано-Франківська	956	952	891	-4	-61
Київська	2640	2766	2646	126	-120
Кіровоградська	3406	3475	3439	69	-36
Луганська	1062	1082	1065	20	-17
Львівська	1509	1555	1530	46	-25
Миколаївська	4077	3944	3910	-133	-34
Одеська	4950	4615	4370	-335	-245
Полтавська	2739	2781	2780	42	-1
Рівненська	781	802	791	21	-11
Сумська	1210	1259	1254	49	-5
Тернопільська	1193	1237	1160	44	-77
Харківська	2202	2237	2254	35	17
Херсонська	2677	2598	2494	-79	-104
Хмельницька	1733	1755	1752	22	-3
Черкаська	2251	2331	2267	80	-64
Чернівецька	850	809	782	-41	-27
Чернігівська	1385	1411	1390	26	-21
м. Київ	889	1014	1019	125	5

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Кількість підприємств, які працюють у галузі сільське, лісове та рибне господарство, станом на 1 листопада вказаних років змінюється залежно від результативності господарювання, реалізації мотивацій підприємців до реструктуризації та трансформації тощо. Карантинні обмеження щодо запобігання поширенню Covid-19 в останні два роки стали одним, але не основним чинником сприяння змінам щодо кількості підприємств. Зазначена причина деякою мірою опосередковує формування мотивації до дій, пов'язаних зі створенням-ліквідацією підприємства тощо. Тому наголошуємо, що зміни в кількості активно діючих підприємств відбулися, але у результаті

впливу не обмежувальних карантинних заходів, а ринкових, господарських соціально-економічних транзакцій. Переважно констатуємо перерозподіл власності й капіталу внаслідок такого роду транзакцій, як злиття-поглинання, проте актуально виділяємо факт того, що зі зміною інституційних умов господарської і, головним чином, ринкової діяльності через обмеження доступу до каналів збуту продуктів кількість підприємств зменшилася. Показово те, що, наприклад, станом на 1 листопада 2021 р. порівняно з відповідним періодом 2012-го тенденції щодо зменшення кількості підприємств актуалізувалися по всіх регіонах (рис. 8).

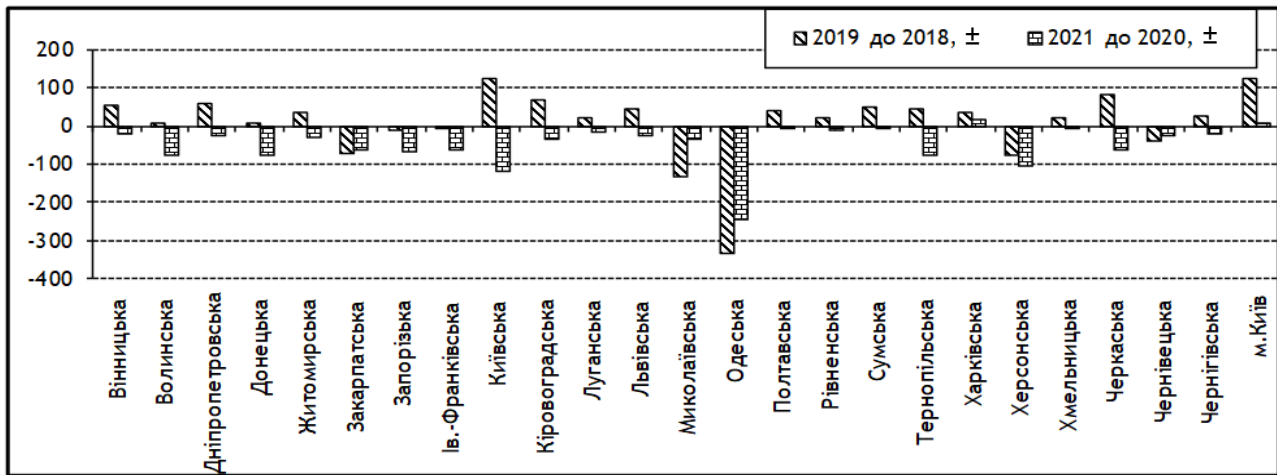

Рис. 8. Зміна кількості активних підприємств по регіонах

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Найбільш важливим аспектом розвитку аграрного підприємництва у 2019-2020 рр. виявилися зайнятість, залучення персоналу до роботи. Серед причин вбачаємо меншою мірою вплив карантинних заходів і більшою – особливості функціонування галузі (сезонність) та структури національного сільського господарства, у якому переважає рослинницька спеціалізація виробників. Через сезонний характер обсяг залучення робочої сили у виробничо-господарську систему сільського-

сподарських підприємств відповідає технологічному періоду виробництва, який, зокрема, у рослинництві припадає на місяці, в які сплеск пандемії пішов на спад, роботи під відкритим небом у полі є безпечними, на відміну, наприклад, тваринницьких комплексів, де може бути скупчення людей.

Логічними щодо тенденцій розвитку економіки й ефективності сільськогосподарської діяльності виявилися зміни в заробітній платі (рис. 9).

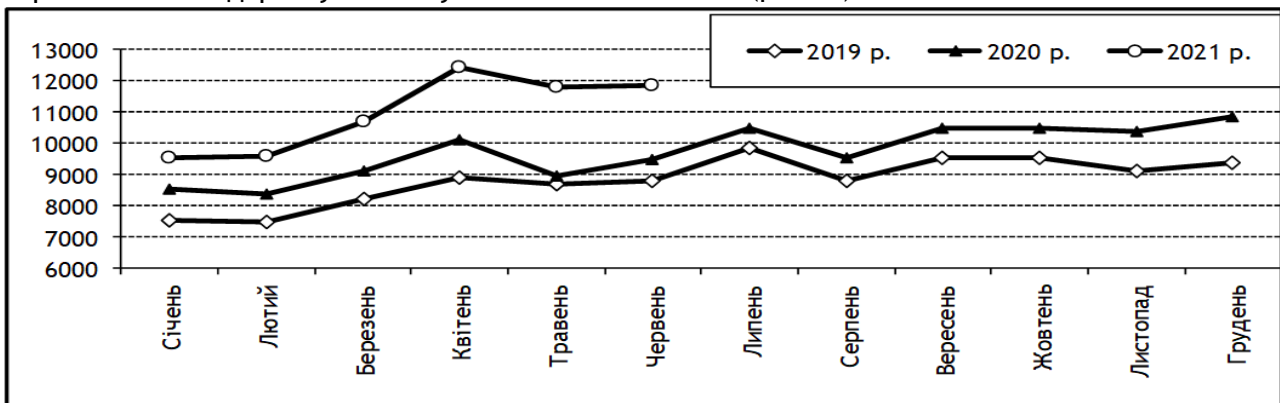

Рис. 9. Зміни рівня середньомісячної заробітної плати працівників, грн/міс.

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Протягом 2020-2021 рр. середньомісячна заробітня плата з розрахунку на одного працівника кардинально не змінилася і становила в середньому близько 1000 грн.

У 2020 р. рентабельність підприємницької діяльності у продуктовому вимірі відображено в табл. 9.

9. Рівень рентабельності виробництва продукції сільського господарства, %

Продукція	2016	2017	2018	2019	2020
Культури зернові та зернобобові	37,8	25,0	24,7	11,8	20,0
пшениця	31,7	26,8	24,6	7,3	21,5
ячмінь	25,4	24,0	25,6	2,3	12,1
кукурудза	45,7	23,7	27,2	17,8	21,3
Соняшник	61,9	41,3	32,5	23,5	39,4
Соя	52,0	28,8	21,0	13,3	30,2
Ріпак	44,9	43,6	31,1	9,4	17,2

Буряки цукрові	24,6	12,4	-11,4	-15,4	-13,5
Культури овочеві	15,3	9,9	13,3	2,8	8,0
Картопля	0,6	10,0	6,8	15,4	11,0
Культури плодові та ягідні	25,0	35,4	6,4	6,2	19,0
Виноград	71,4	51,6	22,6	-7,2	-16,2
Молоко	18,6	26,9	16,1	20,6	20,4
Велика рогата худоба на м'ясо	-23,2	3,4	-17,7	-27,1	-24,2
Свині на м'ясо	-4,1	3,5	6,9	4,7	2,6
Яйця птиці свійської	0,5	-9,0	5,4	-23,5	-19,2

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Особливо відчутні економічні результати за рівнем ефективності простежено у рослинництві, адже рентабельним були всі культури, окрім буряків цукрових і винограду. Вважаємо, що через автономізацію витрат або їх відкладення через невизначеність підприємства певним чином забезпечили

оптимальну собівартість виробництва, а сприятливі кон'юнктурні умови, зокрема експорту, сприяли підвищенню дохідності виробництва, хоча на загальному рівні (табл. 10) фінансові результати дещо погіршилися у 2020-му порівняно з 2019 роком.

10. Фінансові результати галузі сільське, лісове та рибне господарство

Показник	2018	2019	2020
Фінансові результати до оподаткування, млрд грн	71,5	94,0	81,8
Чистий прибуток, млрд грн	71,0	93,3	81,1
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	18,3	19,2	18,4
Рівень рентабельності всієї діяльності, %	13,7	16,1	13,5

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Обмежувальні карантинні заходи з реалізації політики стримування поширення пандемії COVID-19 найбільшою мірою мали вплинути на соціально-економічну результа-

тивність функціонування аграрного сектору. Проте протягом 2019-2020 рр. грошові доходи й ресурси збільшилися (табл. 11, рис. 10).

11. Грошові доходи і сукупні ресурси домогосподарств у містах та сільській місцевості (у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, грн)

Показник	Рік				2019 до 2018, %	2020 до 2019, %
	2017	2018	2019	2020		
Усі домогосподарства						
Грошові доходи	7146	8904	11145	11671	125,17	104,72
Загальні доходи	8013	9720	11851	12248	121,92	103,35
Сукупні ресурси	8165	9904	12118	12432	122,36	102,59
У міських поселеннях						
Грошові доходи	7443	9376	11906	12342	126,98	103,66
Загальні доходи	8071	9926	12317	12620	124,09	102,46
Сукупні ресурси	8214	10121	12592	12806	124,41	101,70
У сільській місцевості						
Грошові доходи	6536	7930	9569	10267	120,67	107,30
Загальні доходи	7893	9295	10884	11470	117,10	105,38
Сукупні ресурси	8065	9455	11137	11651	117,79	104,61

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

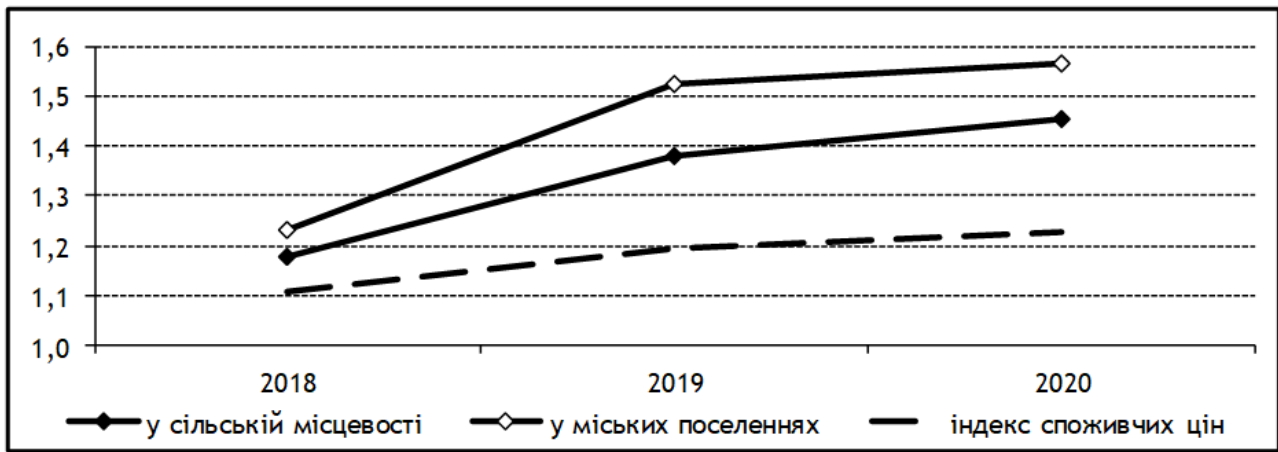

Рис. 10. Індекси загальних доходів домогосподарств і споживчих цін (2017 р. = 1)

Джерело: Розраховано за даними Державної служби статистики України.

Розглядаючи оцінки розвитку аграрного сектору економіки України в умовах пандемії COVID-19 та дані аналізу впливу обмежувальних карантинних заходів для її стимулювання, потрібно виділити національні особливості аграрної структури і сільського розвитку, які кардинально відрізняються від світових: у макроекономічному плані – експортоорієнтованість галузі; зайнятість – самозабезпеченість, приховані доходи; ринок – самозабезпечення продовольством; підприємництво – значна частка незареєстрованого бізнесу в індивідуальному секторі.

Обмежений або більшою мірою незначний вплив карантинних заходів щодо боротьби з пандемією на розвиток аграрного сектору національної економіки безпосередньо пов'язаний із структурою галузі й господарської спеціалізації підприємств. Надто важливий той факт, що галузь вузькоспеціалізована – зорієнтована на виробництво невеликої кількості максимально експортоорієнтованих, високомаржинальних культур і носить сировинний характер. Тобто, якщо вести мову про ефективність такої моделі господарювання, то завдяки високому стабільному попиту на експортні культури, а також продукти їх переробки (соняшникова олія) виробники отримали достатньо значні доходи.

Проте в довгостроковій перспективі, за наслідком ситуації щодо набуття аграрним виробництвом короткострокового ефекту в плані отриманого високого прибутку, може виявити себе негативний наслідок у загальному деструктиві щодо гарантування доступності продовольства для пересічних громадян України. Отже, незважаючи на зростаючу динаміку доходів аграрного сектору,

в перспективі зі зменшенням матеріального добробуту населення можуть виникати непередбачувані соціально-економічні ситуації, пов'язані із доступом до продовольства. Тобто відносно наявної системи виробництва сільськогосподарської продукції в актуальній моделі спеціалізації економічний ефект прийнятний, проте з позиції продовольчої безпеки можуть постати проблеми.

Висновки. Стосовно впливу карантинних обмежень на ефективність і розвиток аграрного сектору економіки України неодмінно слід враховувати національні особливості аграрної структури, про які зазначалося, а саме: визначальна експортна орієнтація виробництва за його структурою і спеціалізацією; значна частка особистого підприємницького сектору, який націлений на задоволення системи самозабезпечення українських сімей сільськогосподарською продукцією та продовольством; інституційна невідзначеність щодо спроможності держави системно підтримувати виробників за форсмажорних обставин, а також споживачів – за умов зниження доступності продовольства. Вважаємо, що основні проблеми, які виникають унаслідок карантинних обмежень і стосуються аграрного сектору, пов'язані із порушенням каналів збуту сільськогосподарської продукції та продовольства малими виробниками. Зокрема для малих фермерів, які представлені сегментами нішевих продуктів, тимчасово було закрито доступ до ринків, що вплинуло як на їхні доходи, так і на подальші перспективи функціонування. Наприклад, збанкрутували деякі равликіві ферми, виробники ранньої городини. Тобто у структурі агропродовольчого ринку виявились абсолютно незахищені сегменти

господарювання, у яких переважно представлені неформалізовані суб'єкти. Порушення ланцюгів обміну сільськогосподарськими товарами з боку цієї категорії виробників максимально деструктивно вплинуло як на їхній економічний стан, так і на доступність продовольства. Неоднозначним слід вважати вплив формувань матеріальної основи розвитку виробництва на ефективність господарювання. Це також один із довгострокових чинників, який поки що не проявив себе, але в майбутньому може негативно вплинути на структуру виробництва в аграрному секторі, а головне – вартість сільськогосподарської продукції та продовольства.

Найбільш видимі неспроможності й дисфункціонали набули прояву в системі доступу виробників до каналів збуту продукції,

а споживачів – до деяких торговельних мереж. Проте, що важливо відзначити, рятівним для українського споживача став фактор забезпечення, який характерний для українського суспільства та в інституційній пам'яті набув статусу неформального інституту ринку. Завдяки неформальному перерозподілу продовольства між родичами, членами сімей, які живуть у сільській місцевості та містянами, на базовому рівні продовольча безпека завжди гарантована. У даному контексті необхідно довести тезу про наявність такого запобіжника, як інститут самозабезпечення продовольством, характерний для нашої країни у статусі національних традицій ексклюзивного способу виживання населення в складних соціально-економічних умовах.

Список бібліографічних посилань

1. Вплив COVID-19 на аграрний сектор та продовольчу безпеку держави / Ходаківська О. В., Пугачов М. І., Патица Н. І., Шпикуляк О. Г., Могильний О. М. *Економіка АПК*. 2020. № 12. С. 6-21.
2. Економічний вплив пандемії Covid-19 на Україну: аналітичне дослідження / Заха Д., Мовчан В., Кравчук В., Кірхнер Р., Полушкін Г. *Berlin Economics*. 2020. 21 с. URL : https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/GET_UKR_PS_01_2020_ua.pdf.
3. Могильний О. М., Патица Н. І., Грищенко О. Ю. Вплив карантинних обмежень, пов'язаних із COVID-19, на ринок праці та зайнятість у сільській місцевості. *Економіка АПК*. 2021. № 4. С. 51-67.
4. Наслідки епідемії COVID-19 та карантинних заходів для провідних секторів економіки України. *Дослідження за результатами глибинних інтерв'ю з власниками та топ-менеджерами українських компаній*. Київ-Харків : Видавець О. А. Мірошниченко, 2020. 188 с. URL : https://cpd.com.ua/ukr-eng%20covid-19_economics_ukraine.pdf.
5. Прогноз виробництва сільськогосподарської продукції в Україні у 2021 році (березень 2021 року) / [Лупенко Ю. О., Месель-Веселяк В. Я., Грищенко О. Ю., Волосюк Ю. В.]; за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2021. 20 с.
6. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 р. № 211. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF#Text>.
7. Сторонянська І. З., Бенювська Л. Я. Економіка регіонів в умовах коронакризи: тенденції розвитку та їх вплив на податкові доходи місцевих бюджетів. *Економіка України*. 2021. № 5. С. 59-77. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.05.059>.
8. Терещенко Ю. COVID-19: Вплив на харчову промисловість та агробізнес. КРМГ. 8 квіт., 2020 р. URL : <https://home.kpmg.ua/uk/home/media/press-releases/2020/04/vplyv-na-kharchovu-promyslovist.html>.
9. Ходаківська О. В., Шпикуляк О. Г., Патица Н. І. Чинники впливу поширення пандемії COVID-19 та карантинних заходів на аграрний сектор України. *Формування сучасного економічного простору: реалії та перспективи на майбутнє* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 19 груд. 2020 р.). Дніпро : НО «Перспектива», 2020. С. 41-45.
10. Чинники, складові і результати запровадження і реалізації антикризової політики в окремих країнах світу та України. Прогноз соціально-економічного розвитку України у 2021 р. / Наук. ред. В. Юрчишин. Київ : Заповіт, 2021. 200 с. URL : https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_ukraine-economic_forecast.pdf.

References

1. Khodakivska, O.V., Puhachov, M.I., Palyka, N.I., Shpykuliak, O.H. & Mohylnyi, O.M. (2020). Vplyv COVID-19 na ahraryni sektor ta prodovolchu bezpeku derzhavy [Impact of the COVID-19 on the agrarian sector and country's food security]. *Ekonomika APK*, 12, pp. 6-21 [In Ukrainian]
2. Zakh, D., Movchan, V., Kravchuk, V., Kirchner, R. & Polushkin, H. (2020). Ekonomichnyi vplyv pandemii Covid-19 na Ukrainu : analitychne doslidzhennia [Economic impact of the Covid-19 pandemic on Ukraine: analytical survey]. *Berlin Economics*. Retrieved from: https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/GET_UKR_PS_01_2020_ua.pdf [In Ukrainian].
3. Mohylnyi, O.M., Palyka, N.I. & Hryshchenko, O.Yu. (2021). Vplyv karantynnykh obmezhen, pov'iazanykh iz COVID-19, na rynek pratsi ta zainiatist u silskii mistsevosti [Impact of the COVID-19 quarantine restrictions on labor market and rural employment]. *Ekonomika APK*, 4, pp. 51-67 [In Ukrainian].
4. Naslidky epidemii COVID-19 ta karantynnykh zakhodiv dlia providnykh sektoriv ekonomiky Ukrainy [Consequences of the COVID-19 epidemic and quarantine measures for the leading sectors of the Ukrainian economy]. (2020). *Doslidzhennia za rezultatamy hlybynykh interv'iu z vlasnykamy ta top-menedzheramy ukrainskykh kompanii*. Kyiv-Kharkiv : Vydavets O. A. Miroshnychenko Retrieved from: https://cpd.com.ua/ukr-eng%20covid-19_economics_ukraine.pdf [In Ukrainian].
5. Lupenko, Yu.O., Mesel-Veseliak, V.Ya., Hryshchenko, O.Yu. & Volosyuk Yu.V. (2021). Prohnoz vyrobnytstva silskohospodarskoi produktsii v Ukraini u 2021 rotsi (berezen 2021 roku) [Forecast of agricultural production in Ukraine in 2021 (March 2021)]. Yu.O. Lupenko, V.Ya. Mesel-Veseliak (Ed.). Kyiv : NNTS «IAE» [In Ukrainian].
6. Pro zapobihannia poshyrenniu na terytorii Ukrainy hostroi respiratornoi khvoroby COVID-19, sprychynenoi koronavirusom SARS-CoV-2 : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11.03.2020 r. # 211 [On preventing the spread of acute respiratory disease COVID-19 caused by the SARS-CoV-2 coronavirus on the territory of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 11, 2020 No. 211]. Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-%D0%BF#Text> [In Ukrainian].
7. Storonianska, I.Z. & Benovska, L.Ya. (2021). Ekonomika rehioniv v umovakh koronakryzy: tendentsii rozvytku ta yikh vplyv na podatkovy dokhody mistsevyykh biudzhetyv [The economy of the regions in the context of the corona crisis: development trends and their impact on tax revenues of local budgets]. *Ekonomika Ukrainy*, 5, pp. 59-77. Retrieved from: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.05.059> [In Ukrainian].

8. Tereshchenko, Yu. (2020). COVID-19: Vplyv na kharchovu promyslovist ta ahrobiznes [COVID-19: Impact on the food industry and agribusiness]. KPMG. 8 kvit., 2020 r. Retrieved from: <https://home.kpmg/ua/uk/home/media/press-releases/2020/04/vplyv-na-kharchovu-promyslovist.html> [In Ukrainian].

9. Khodakivska, O.V., Shpykuliak, O.H. & Patyka, N.I. (2020). Chynnyky vplyvu poshyrennia pandemii COVID-19 ta karantynnykh zakhodiv na ahraryi sektor Ukrainy [Factors influencing the spread of the COVID-19 pandemic and quarantine measures on the agricultural sector of Ukraine]. *Formuvannia suchasnoho ekonomichnoho prostoru: realii ta perspektyvy na maibutnie : mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (m. Dnipro, 19 hrud. 2020 r.). (pp. 41-45). Dnipro : NO «Perspektyva» [In Ukrainian].

10. Yurchyshyn, V., et al. (2021). Chynnyky, skladovi i rezultaty zaprovadzhennia i realizatsii antykrizovoi polityky v okremykh krainakh svitu ta Ukraini [Factors, components and results of the introduction and implementation of anti-crisis policy in some countries and Ukraine]. *Prohnoz sotsialno-ekonomichnoho rozvytku Ukrainy u 2021 r.* V. Yurchyshyn (Ed.). Kyiv : Zapovit, 2021. Retrieved from: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2021_ukraine_economic_forecast.pdf [In Ukrainian].

Shpykuliak O. H., Khodakivska O. V., Pugachov M. I., Hryshchenko O. Yu. Development of the agricultural sector of Ukrainian economy in conditions of the impact of the COVID-19 pandemic

The purpose of the article is to carry out an analytical assessment of the impact of the COVID-19 pandemic on the development of the agricultural sector of the Ukrainian economy.

Research methods. The research toolkit of the discourse on the issues considered in the article includes general scientific and economic methods, the classical methodology of understanding the foundations of economic management in market conditions, scientific developments of scientists on overcoming crisis phenomena in the socio-economic system, as well as publications and materials of analysis by scientists of the impact of quarantine associated with the spread of the COVID-19 pandemic, on the development of the agricultural sector of the economy. To carry out empirical assessments and identify trends in changing the effects of the functioning of the agricultural sector of the economy, monographic, normative and positive approaches were used, as well as methods of abstract-logical cognition, an index method, a method for summarizing results - to formulate conclusions and recommendations for the future.

Research results. The effective part of the study contains assessments of the effectiveness of the economic potential of the agricultural sector of Ukraine's economy in the context of restrictive measures to contain the COVID-19 pandemic by identifying the most sensitive segments of interaction of stakeholders in the industry. The tendencies of structural changes and the dynamics of employment of the population in agricultural activities are established, the structure of entrepreneurial formations in connection with the factor of the COVID-19 pandemic and the measures of the state and local authorities to contain it are characterized. The article shows the effects of market interaction of micro-, meso- and macro-level stakeholders with the disclosure of the dynamics of positioning of the national agro-consumer complex in the global agricultural market. The relationship between the effectiveness of the development of the agrarian sector of the Ukrainian economy in the conditions of quarantine to contain the COVID-19 pandemic with the national characteristics of the structure and specialization of production, the composition of business formations, food supply models and the main sales channels has been proved.

Scientific novelty. The national specifics of the development and the peculiarities of the formation of the efficiency and functioning of the agricultural sector of the Ukrainian economy in the conditions of the quarantine measures to contain the COVID-19 pandemic are determined, the place of the industry in the development of the national economy is characterized, taking into account the trends of an unstable market and the transitivity of product sales channels.

Practical significance. The study results can be taken into account when developing priority areas and prospects for the development of the agricultural sector of Ukraine's economy in conditions of institutional market instability and deformation of the economic mechanism due to the introduction of restrictions to contain pandemics. *Tabl.: 11. Figs.: 10. Refs.: 10.*

Keywords: agricultural sector; quarantine measures; management; efficiency; the COVID-19 pandemic; income; market.

Shpykuliak Oleksandr Hryhorovych - doctor of economic sciences, professor, corresponding member of NAAS, academic secretary, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics" (10, Heroiv Oborony St., Kyiv, 03127)
E-mail: shpykuliak@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-5257-5517>

Khodakivska Olha Vasylivna - doctor of economic sciences, professor, corresponding member of NAAS, deputy director on scientific and project work, head of the department of land relations and nature management, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics" (10, Heroiv Oborony St., Kyiv, 03127)

E-mail: iae_zem@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-3421-8361>

Pugachov Mykola Ivanovich - doctor of economic sciences, professor, academician of NAAS, deputy director on scientific work, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics" (10, Heroiv Oborony St., Kyiv, 03127)

E-mail: avtor05@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-7507-5870>

Hryshchenko Olena Yuriivna - head of the sector of research information support, National Scientific Centre "Institute of Agrarian Economics" (10, Heroiv Oborony St., Kyiv, 03127)

E-mail: lana@iae.kiev.ua

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-2271-3629>

Шпикуляк А. Г., Ходаковская О. В., Пугачёв Н. И., Грищенко Е. Ю. Развитие аграрного сектора экономики Украины в условиях влияния пандемии COVID-19

Цель статьи - осуществить аналитическую оценку влияния пандемии COVID-19 на развитие аграрного сектора экономики Украины.

Методика исследования. Исследовательский инструментарий дискурса по проблематике, рассматриваемой в статье, включает общенаучные и экономические методы, классическую методологию познания основ хозяйствования в условиях рынка, научные наработки ученых по вопросам преодоления кризисных явлений в социально-экономической системе, а также публикации и материалы анализа учеными воздействия карантинных ограничений, связанных с распространением пандемии COVID-19, на развитие аграрного сектора экономики. Для осуществления эмпирических оценок и выявления тенденций изменения эффектов функционирования аграрного сектора экономики использованы монографический, нормативный и позитивный подходы, а также приемы абстрактно-логического познания, индексный метод, метод обобщения результатов - для формулирования выводов и рекомендаций на перспективу.

Результаты исследования. Результативная часть проведенного исследования содержит оценки эффективности реализации хозяйственного потенциала аграрного сектора экономики Украины в условиях действия ограничительных мер по сдерживанию пандемии COVID-19 с определением наиболее чувствительных сегментов взаимодействия стейкхолдеров отрасли. Установлены тенденции структурных изменений и динамику занятости населения сельскохозяйственной деятельностью, охарактеризована структура предпринимательских формирований в связи с фактором пандемии COVID-19 и мерами государства и местных органов власти по ее сдерживанию. Показаны эффекты рыночного взаимодействия стейкхолдеров микро-, мезо- и макроуровня с раскрытием динамики позиционирования национального агрохозяйственного комплекса на глобальном рынке сельскохозяйственного товара. Доказана связь эффективности развития аграрного сектора экономики Украины в условиях карантина по сдерживанию пандемии COVID-19 с национальными особенностями структуры и специализации производства, состава предпринимательских формирований, модели обеспечения продовольствием и основными каналами реализации продукции.

Элементы научной новизны. Определены национальная специфика развития и особенности формирования эффективности и функционирования аграрного сектора экономики Украины в условиях действия карантинных мер по сдерживанию пандемии COVID-19, охарактеризовано место отрасли в развитии национальной экономики с учетом тенденций нестабильного рынка и транзитивности каналов реализации продукции.

Практическая значимость. Результаты исследования могут быть учтены при разработке приоритетных направлений и перспектив развития аграрного сектора экономики Украины в условиях институциональной нестабильности рынка и деформации хозяйственного механизма путем введения ограничений для сдерживания пандемий. Табл.: 11. Илл.: 10. Библиогр.: 10.

Ключевые слова: аграрный сектор; карантинные меры; хозяйствование; эффективность; пандемия COVID-19; доходы; рынок.

Шпикуляк Александр Григорьевич - доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент НААН, учёный секретарь, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (03127, г. Киев, ул. Героев Оборона, 10)

E-mail: shpykuliak@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-5257-5517>

Ходаковская Ольга Васильевна - доктор экономических наук, профессор, член-корреспондент НААН, заместитель директора по научно-проектной работе, заведующая отделом земельных отношений и природопользования, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (03127, г. Киев, ул. Героев Оборона, 10)

E-mail: iae_zem@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-3421-8361>

Пугачёв Николай Иванович - доктор экономических наук, профессор, академик НААН, заместитель директора по научной работе, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (03127, г. Киев, ул. Героев Оборона, 10)

E-mail: avtor05@ukr.net

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-7507-5870>

Грищенко Елена Юрьевна - заведующая сектором информационного обеспечения исследований, Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» (03127, г. Киев, ул. Героев Оборона, 10)

E-mail: lana@iae.kiev.ua

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0003-2271-3629>

Стаття надійшла до редакції 17.05.2021 р.

Фахове рецензування: 10.06.2021 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Шпикуляк О. Г., Ходаківська О. В., Пугачов М. І., Грищенко О. Ю. Розвиток аграрного сектору економіки України в умовах впливу пандемії COVID-19. *Економіка АПК*. 2021. № 6. С. 26 – 41. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202106026>

Shpykuliak, O.H., Khodakivska, O.V., Pugachov, M.I. & Hryshchenko, O.Yu. (2021). Rozvytok ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy v umovakh vplyvu pandemii COVID-19 [Development of the agricultural sector of Ukrainian economy in conditions of the impact of the COVID-19 pandemic]. *Ekonomika APK*, 6, pp. 26 – 41 [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202106026>

*